

El jaciment ibèric dels Estinclells (Verdú, l'Urgell): un petit nucli fortificat del segle III aC

David Asensio, Ramon Cardona, Conxita Ferrer, Jordi Morer, Josep Pou i Oriol Saula

L'any 2002, les entitats a què pertanyen els autors d'aquestes línies varen promoure l'inici dels treballs d'excavació en un petit assentament d'època ibèrica, els Estinclells (Verdú, l'Urgell), que fins llavors romania pràcticament inèdit.¹ De fet, només comptàvem amb uns curts trams de dos murs ibèrics exhumats en unes petites cates realitzades durant els anys 50 per l'estudiós local, Sr. Ramon Boleda, a banda del modest lot de materials provinent d'aquestes antigues intervencions. En el marc d'un projecte de recerca més ampli sobre «Economia i evolució del poblament ibèric a les valls dels rius Corb, Ondara i Sió», la nostra tasca als Estinclells ha prioritzat d'entrada l'excavació en extensió, amb l'objectiu d'obtenir la planta més completa possible de l'assentament ibèric. Paral·lelament, hem emprès l'excavació en vertical dels primers àmbits definits; això ens ha permès començar la consolidació i l'adequació de les restes ibèriques amb la finalitat última, per a nosaltres de gran transcendència, d'assolir la valorització patrimonial del conjunt d'estructures resultant.

1. Com és habitual a l'hora d'engegar projectes de recerca d'aquestes característiques, hi ha una llarga llista de persones i entitats a qui cal agrair la seva imprescindible col·laboració en els diferents moments de gènesi i desenvolupament dels treballs; des del propietari dels terrenys al Sr. Ramon Boleda, primer excavador del jaciment, passant per les diferents administracions que han proporcionat recursos econòmics (Ajuntament de Verdú, Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Consell Comarcal de l'Urgell; Museu Comarcal de l'Urgell i Institut d'Estudis Ilerdencs), a banda d'una munió de companys, col·legues i veïns/es tant de Verdú mateix com d'arreu de la contrada.

Com a resultat de tot plegat, actualment, tan sols dos anys després d'iniciar els treballs, disposem d'un coneixement notable de la naturalesa i l'evolució d'aquest petit nucli ilergeta, a més d'un jaciment que aviat podrà ser de visita pública. Es tracta d'un assentament fortificat de dimensions reduïdes, de només uns 2.200 m² de muralles endins, ubicat a l'extrem d'un promontori allargassat des del qual es domina un vast tram de les planes fèrtils d'aquest sector de l'Urgell. Aquest turó té una forma característica de península, de manera que l'hàbitat ibèric té un accés senzill només per una única banda. És en aquest punt on, de forma lògica, ha estat detectada la presència d'un fossar defensiu que, d'altra banda, tan sols hem pogut documentar mitjançant una estreta rasa realitzada a l'exterior del recinte emmurallat. En qualsevol cas, s'observa que aquest fossar s'excava en els terrenys naturals, té 5,5 metres d'amplada, una fondària desconeguda (resta sense excavar) i un mur de terrassa o reforç que en ressegueix el límit intern.

El poblat fortificat es construeix sis metres més enllà del fossar defensiu, al damunt d'una elevació natural, d'una cota entre un i dos metres superior, que es forma precisament a l'extrem final d'aquest promontori dels Estinclells. Es tracta d'un recinte d'estructura simple, de forma ovoide, delimitat per una muralla o mur de tanca perimetral, de molt bona factura i 1,20 metres d'amplada. Malauradament, en època moderna es va desmuntar una part de la muralla per tal de bastir una feixa de pagès que, en bona mesura, ressegueix el traçat del recinte antic. Així, la muralla ibèrica es conserva, totalment o parcialment, només al llarg d'un 45 metres

Vista aèria del jaciment dels Estinclells amb les estructures conservades.

(això sí, amb una única i darrera filada de pedres); la resta del mur perimetral sembla haver estat completament saquejat. Tanmateix, aquesta acció destructiva moderna no afectà gairebé gens la bateria de cases que s'adossa a la muralla, i que presenta un estat de conservació molt bo. De fet, aquesta bateria única d'habitatges del poblat permet copsar la forma i les dimensions del nucli emmurallat, per damunt del tram de muralla conservat. Un total d'unes disset o divuit unitats domèstiques adossades les unes a les altres conformen aquest bloc constructiu que constitueix l'eix central del nucli dels Estinclells. Es tracta de cases que responen a dos models bàsics: un primer bloc minoritari, de sis o set habitatges d'estructura complexa, amb una superfície interna d'uns 50 m² subdividits en tres o quatre recintes, i un segon bloc de cases més modestes conformades per un únic espai (o com a molt dues estances) dels volts de 35 m².

Ara bé, tot destapant en extensió la superfície completa del poblat, hem pogut constatar un fet certament inesperat. La bateria de cases s'interromp bruscament tant per l'extrem oest, a l'alçada de la casa núm. deu, com per l'extrem oposat, l'est, a l'alçada de la casa núm. dinou. I no hi ha cap indicatiu que es tracti d'un fenomen d'arrasament modern com el que afecta la muralla, ans al contrari. A l'exterior dels habitatges, no a la banda del carrer sinó allà on haurien de seguir les estances d'unes hipotètiques cases adossades, apareixen unes estructures d'empedrats, llars o fosses que clarament marquen l'existència d'un espai obert. A més, aquests elements apareixen pràcticament a la mateixa cota

de l'arrasament dels murs i dels nivells d'enderroc de l'interior del recinte, ja que les cases es construeixen rebaixant la roca natural més de 50 cm, la mateixa distància que, lògicament, existeix entre els nivells de paviment de l'interior i el nivell de circulació exterior, és a dir, el carrer.

Aquest carrer únic del poblat està limitat, per una banda, per la façana de la bateria de cases i, per l'altra, per un gran retall practicat a les graves naturals que cal interpretar com una bassa o cisterna central de l'assentament. Aquesta cisterna, de factura aparentment poc acurada, sense parets construïdes als seus límits, té unes dimensions considerables d'onze metres de llargada per vuit d'amplada (com el fossar, encara no ha estat excavada en profunditat). Destaquen la presència de dues rampes d'accés o de recollida d'aigües visibles en els extrems oposats; de fet, el carrer del poblat presenta una clara inclinació vers el centre de l'assentament, és a dir, en direcció a la bassa. La recollida d'aigües encara es facilita més amb el petit canal documentat, precisament, a l'exterior de la casa núm. deu, desguàs que s'orienta també vers un dels dos ramals de la cisterna. Ara bé, més enllà dels habitatges núm. deu i núm. dinou i a l'altra banda de la bassa central, hi ha tot un espai que, per tot el que acabem d'explicar, sembla haver estat, ja d'antic, lliure de construccions. Seria, doncs, com una mena de solar existent a l'interior del perímetre murari que, aquest sí, cal considerar que devia encerclar completament l'espai construït.

De tot el que hem descrit es dedueix que ens trobem davant d'un típic cas de jaciment de fase única, on totes les estructures exhumades fun-

